36. 23 C 3 1

(1

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ Αρείῳ καὶ Αρειανοῖς.

CONTANTINI IMP. RESCRIPTVM AD Arium & Arianos.

Nunc primùm in lucem Græcè & Latinè prodit.

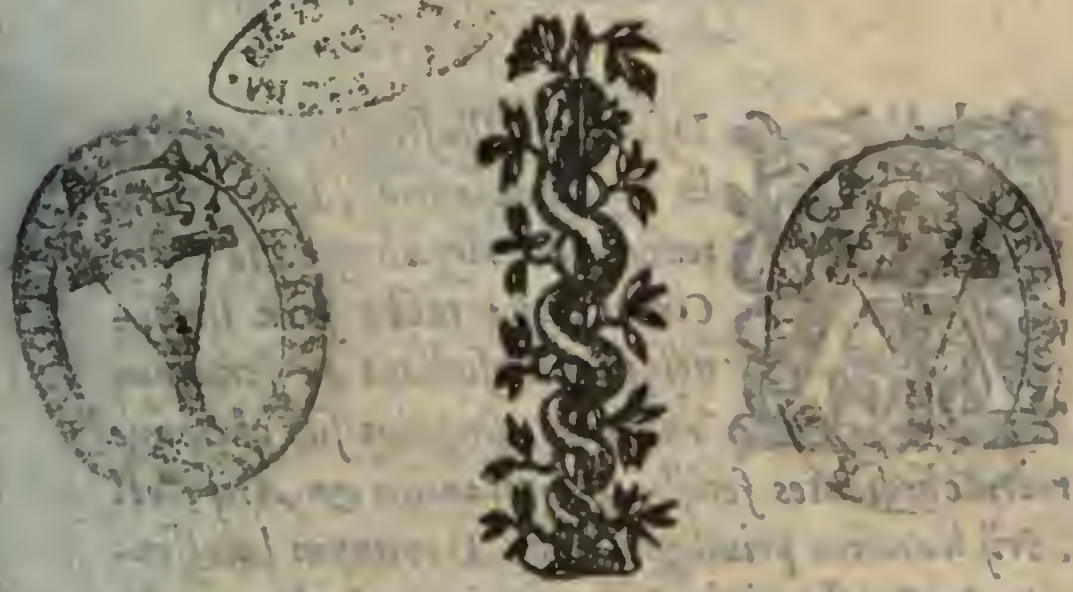

Βασιλεὺς τ' ἀγαθῶ, κρατερῶ τ' ἀίχμητῆ·

LVTETIÆ,

Apud FEDERICVM MORELLVM Architypographum Regium.

M. D. XCV.

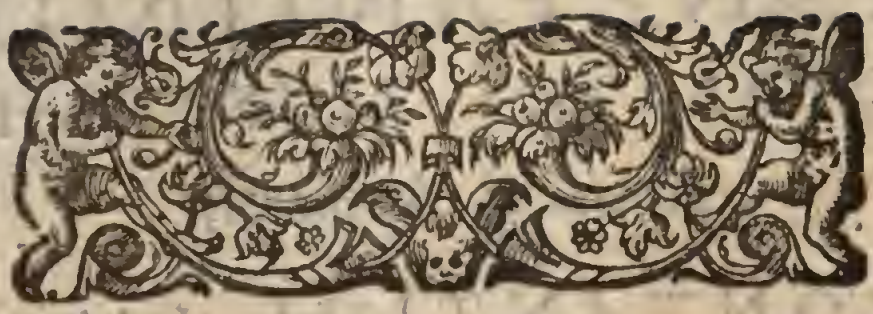

ILLVSTRISSIMO S. R. E. CARDINALI PARISIENS. EPISCOPO PETRO GONDIO, Ioannes A Sancto Andrea.

DFero tibi, Illustrißime Cardinalis (qui prudentia, benignitate temperata, virga longe alia quàm Circæa, qua tactæ feræ hominésque mitescebant, è ferocibus vniuersis, singulos suo quemque metu obedientes fecisti,) Constantini & Arij, vel Arij hæretico priuilegio Orbis Dominum lacessentis, & Constantini, Imperatoris & Sathanæ militis literas, illius scripto expressas, huius sensu collectas, tempore, scriptore, materia commendatas. scriptæ sunt ante Nicenum Concilium; nec de eo quispiam dubitarit. Dedignatus hæreticum, solicitus de hæretici salute scripsit, aut sanè rescripsit

Imperator, vel Socrate historico teste. At qualis Imperator? Constantinus, silentio venerandus. qua de re? de Imperatore suo. Voluit publicas esse. idem velim lubens, eásque sub nomine tuo prodire cum Græcas, tum Latinas à Baronio factas. En hæreticorum os sine fronte, aut frons sine ore: prouocant Imperatores, oppressuri nisi opprimantur. Imprimunt dentem hæ viperæ, nisi prohibeantur sibilare. Deus igneo illo spiritu omnes istos difflet, quasi ventus folia, teque Ecclesiæ destinam, incolumem diu seruet.

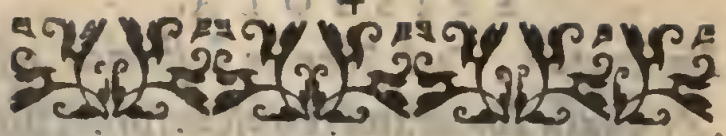

CONSTANTINVS AVGVSTVS ARIO & Arianis.

Hæret. malus interpres.

MALVS interpres, negotium est Diaboli, ciúsque effigies ac imago. Nam quemadmodũ illum callidi opifices ad escam fraudis effingunt, decorem pulchritudinis molientes, qui natura est turpissimus, vt miseros mortales perdat, ijs errorem prætendens ac propinans. sic, vt arbitror is facit, cui id tantummodo dignum studio videtur esse, suæ audaciæ venena, nemini † parcendo offerre. Et quidem nouam, quæque, ex quo tempore nati homines sunt, nunquam extiterat, infidelitatis vicem † inducit. Quare id verum esse experimur, quod diuino eloquio definitum est, nempe quòd

† copiose suggerere.

† *fidem ind.*

Κωνσαντῖνος Σεβαστὸς Αρείῳ καὶ Αρειανοῖς.

ΚΑΚΟΣ ἑρμηνεύς, αὐτόχρημα εἰκών τε καὶ ὑδρίας ὄντ τοῦ διαβόλου. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνον οἱ δεινοὶ πλάσται τοῦς ἀπάτης δέλεαρ πλάττουσιν, οἰονεὶ κάλλους αὐτοῦ ὑπορέπειαν τοῦ σμηχανώμενοι, αἰσχίστῳ καθάπαξ ὄντι τῇ φύσει· ὅπως δὴ τοὺς ταλαιπώρους ἀπολλύοι, πλανῶν αὐτοῖς τοῦ τείνων. Τὸν αὐτὸν οὗτος δὴ οἶμαι τρόπον ποιήσειν, ᾧ μόνον τοῦ δικαίου ἄξιον τοῦτ' εἶναι δοκεῖ, τὸ, τὰ τῆς οἰκείας ἰταμότητος δηλητήρια ἀφειδῶς τοῦ βάλλεσθαι. τοιγάρτοι καὶ νῦν, καὶ ἀφ' οὗ γεγόνασιν δὴ θεόπνοι, τὸ δὲ πώποτε φανεῖσαν ἀπιστίας εἰσάγει πίστιν. δεῖ δὲ τὸν τῆς ἀληθείας ἄρα ἀπᾶδον ἐκεῖνο φαίνεσθαι τὸ πάλαι τῇ θείᾳ ῥήσει διηρθρωμένον· ὅτι

Ὀφοί. δυάμις δ' ἀὐ ἐκεῖνο.

πρὸς τὸ κακὸν εἰσὶ † πιστοί. τί δ' ἀὐ τις ἐκεῖνο λέγεσθαι τὴν τοῦ βουλεύεσθαι χάριν ἀυτὸν ἀπολωλεκότα, μηκέτι κυφισμοῦ ἕνα ὑπεκφυγεῖν εὐρεσθαι ὑπιθυμεῖν. τί τοίνυν φημί. Χε χε, κύελε, κύελε, τί δήποτε ὑμᾶς τὸ λοιπὸν ὀσημέραι πτοῶσι; ἔστηκεν ἐξεναντίας δεινὴ ἡς βιαία τὸ λῦμα· βρυχᾶται ὑπιφρίουσα τὸν ὀδόντα. δύσμορφος ὑπὸ ἀθυμίας, καὶ πολυδαποῖς πεπιτερωμένη ἐγκλήμασιν. ἄυτη μὴν τοι ἐν τοῖ νέμω, καὶ τοῖ πεῖ σῦ κηρύγματι, ὥσπερ ἡσι ζάλαις τεκυμίας κακῶν διαφορουμένη, ἐξερεύγεται μὴν ἐξωλεῖς λόγοις, γράφουσα δὲ τοῦτοις ἐκφαίνει, οἷς οὐδέποτε ὁ τοῖ ἀϊδίου τῆς σαυτῦ πηγῆς τοῖ πατεῖ συνυπάρχων, ταῖς πεῖ σεαυτῦ γνώσεσιν ἀφώεισας. συνάγει δὲ ὅλως καὶ συμφορεῖ δεινὰ ἄτη καὶ δύομα ἀσεβήματα. νῦν μὴν, τὰς γλῶτας κεραδαίνουσα· νῦν δ' αὖ πάλιν ταῖς τῶν ἀθλίων ἀνουδαῖς ἐπαιρομένη, οἷς ἐπ' ἀδείας αὐτὴ παρόντας ἐξαπατᾷ καὶ φθείρει. βούλομαι δὲ ἤδη, τῦ πεῖδρου αὐτῆς τὴν φύσιν ἐξετάσαι

ad malum ſapientes ſunt. Atque illud dici poteſt, eum, quòd conſilij capiendi gratiam amiſerit, nullam amplius opem expetere ſubleuandi ſui. Cur igitur Chriſte Chriſte, Domine Domine, cur nos quotidie impium hoc latrocinium ſauciat? Stat ex aduerſo violenta quædam audacia, rugit ſtridens dentibus, deformis iam præ ignominia, variiſque percuſſa criminibus. hæc igitur in lege & prædicatione nominis tui, Chriſte, quaſi quibuſdam procellis ac malorum fluctibus huc atque illuc fertur, exitiabiles eructans ſermones, eóſque ſcribendo edit, quos non tu, qui Patre æterno, tui ipſius fonte, coexiſtis, ſententijs tuis definiſti. Colligit autem ac congerit perniciosa quædã & atrocia ſcelera, modò linguas vibrans, modò verò miſerorum ſtudijs elata, quos ipſa præſentes licenter decipit ac interimit. Iam antea volo eius, qui tanti ſceleris præſul eſt, naturam expendere.

Eſa. 4.

Imperator ad Dominum Ieſum Chriſtum conuertit orationem.

Pergit reſpondere ad ea quæ ad ipſum Arium ſcripſerat.

Quid enim dicit? Aut teneamus id, inquit, cuius iam cōpotes fuimus; aut ita sit, vt ipsi volumus. Cecidit ac cecidit interfectus. Dolo, inquit, aut sagaci calliditate nihil differt. id solum graue ac probandum ducit, quod improba excogitatione ad eum influxerit. Multitudinem, inquit, habemus. Ipse igitur (exiguus) propius accedam: vt insanorum bellorū spectator sim. ego ipse, inquam, propius accedam, qui hominum dementium bella sedare consueui. Agedum Mars, Ari, clypeis sanè vtendum est. Ne hoc, quæsumus, facias, cohibeat te saltem Veneris cōgressus. Atque vtinam sicuti armis egregiè instructus videris, ita pietate erga Christum floreres. En rursum supplex venio; & armorum copia præpollens pugnare nolo: sed Christi munitus fide tibi atque alijs volo mederi. Cur autem ea te facere dicis, quæ tuis moribus non conueniunt? at cum quali quiete

Imperator.

Arius.

Imperator.

Allusio ad nom. Arij. Hom. Il. ε. Ἄρης ἄρες, βεβροτοιγὲς, μιαιφόνε, πιχεσπόλεμε.

Arij verba.

Imperator.

πάσαι. τί γὰρ δὴ λέγεις; ἢ κατέχωμεν, φησίν, οὗ ἤδη ἐγκρατεῖς γεγόναμεν, ἢ γενέσθω ὡς αὐτοὶ βουλόμεθα. πέπεισκε, καὶ ταῦτα πέπεισκεν ἀναγκάζομενος. δόλῳ, φησίν, ἢ δεινότητι πανουργίας. οὐδὲν διαφέρει. σεμνὸν μόνον ἡγεῖται, ὁ δι' πονηρᾶς ἐπινοίας εἰς αὐτὸν εἰσερρύη. πλήθη, φησίν, ἔχομεν· προσβήσομαι δὴ μικρὸν αὐτὸς ἐπὶ τὸ πρόσθεν, ὡς ἂν μικρός τῶν τῆς μανίας πολέμων θεατὴς γένωμαι. αὐτὸς ἔφιω ἐγὼ προσβήσομαι, ὁ τοὺς τῶν ἀφρόνων πολέμους παύειν εἰωθώς. ἄγε δὴ Ἄρες Ἄρειε, ἀπαίδων ἢ † χρεία. μὴ σύγε τοῦτο ποιήσῃς ἱκετεύομεν. ἐπιχέτω γ' οὖν σε, ἢ γνῶ τῆς Ἀφροδίτης ὁμιλία; ἀλλὰ γὰρ εἴθε ὡς τοῖς ὅχλοις † ἄρισα συνεκκροτεῖσθαι δοκεῖς, οὕτω σοι τῇ πρὸς τὸν Χριστὸν εὐσεβείᾳ προσῶ ἀκμάζειν. ἰδοὺ δὴ πάλιν αὖ ἱκέτης ἔρχομαι, καὶ τοῖς ὅπλοις πᾶν πλῆθος ἰσχύων, μάχεσθαι μὴ οὐκ ἐθέλω· τῇ δὲ τοῦ Χριστοῦ πεφραγμένος πίστει, σέ τε ἰάσασθαι, καὶ τοὺς ἄλλους θεραπεῦσαι βούλομαι. τί οὖν φῆς τοῦτο πράττειν ἃ μὴ τοῖς ἤθεσι προσῆκε τοῖς σοῖς; ἀλλὰ

μικρός

ἵν. ἢ χρ.

ὅπλοις ἄρισα συνεκκροτεῖσθαι.

μετὰ ποίας ἡσυχίας εἰπέ μοι; ἢ τίνα φιλοσοφίαν φιλοβεβλημένος, μᾶλλον δὲ, ἐφ' ὅ, τι φιλοπεινείας ἐλήλακας; ὦ τόλμης ὑπὸ κεφαλῆς ἀξίας καθαιρεθῆναι. ἀκούσατε γὰρ ἃ δεδήλωκε φιλῶν φίλος, με ἰὸν ἀποσάζοντι γράφων τῷ καλάμῳ. οὕτω φησὶ πιστεύομεν. εἶτ' οἴμαι φιλοθεὶς, οὐκ οἶδα ἅπτα βαρὺς πῶς καὶ μάλα ἀκριβῶς ἐξησκημένα φιλίων πορρωτέρω, οὐδὲν ὅτι τῶν δεινῶν ἀπεσιώπησεν· ἀλλ' ἅλον ὡς δὴ εἴπῃς ὃ τῆς φιλανοίας ἠνέῳξε θησαυρόν. ἀπελαυνόμεθα, φησὶ, καὶ τοῦ τοῦ εἰσδεχθῆναι ἡμᾶς ἄδειαν ἀφαιρεῖται. ἀλλ' οὐδέν πω βαῦλα φὸς βφᾶγμα. τοῖς ἑξῆς φιλοσέχετε τὸν νοῦν, αὐτὰ γὰρ χρήσομαι τοῖς ῥήμασι. δεόμεθα, φησὶν, ἐὰν ὅτι τῆς αὐτῆς ἐπιμονῆς γνώμης, ὁ τῆς Αλεξανδρείας ἐπίσκοπος ἡμῖν τοῦ λοιποῦ δοθῆναι κατὰ τοῦ νόμου διάταξιν, βαὶ ἐνθέσμοις, καὶ ἀπαραιτήτοις θεραπείας, τῷ θεῷ ἐπιτελεῖν. ὦ δεινῆς ἀναιδείας, ἵνα ἀπουδῇ τῆς δήθειας ἀπελέγξαι φιλοπῆκεν. ὁ γὰρ αὐτῷ καθ' ἡδονὴν ἐτύγχανεν ὤν, βοῦβο τῇ

te, dic quæso, aut quibus fretus copijs, vel potius quò temeritatis progressus? ô audaciam dignam quæ fulminibus deponatur. Audite enim quæ nuper mihi significauit, calamo virus instillante, scribens: Sic, inquit, credimus. tum nescio quæ adiũgens, accuratè atque ad fastum meditata, vlteriúsque procedens, nihil mali reticuit, sed vniuersum (vt ita dicam) amentiæ thesaurum exprompsit: Expellimur, inquit, recipiendi nos securitatem auferunt. Sed nondum hæc ad rem: cætera attendite. eius enim verbis vtar. *Imperator.*

Postulamus, inquit, (siquidem in eadem sententia Episcopus Alexandriæ maneat) potestatem nobis posthac ex legis constitutione dari, legitima & indeprecabilia officia Deo persoluendi. O grauem impudentiam! quam studio veritatis redargui conueniebat. quod enim ipsi cordi erat, id *Arius.* *Imp.*

Quid ais inepte? breuitate sermonis expressit. Quis† locus sermoni tuo est? putrem, fractam, & efferam mentem tuam nobis opponere moliris, diffidio specioso? eósque qui tibi in malum adhæserunt, perdere studes? Quid igitur, inquis, faciam, si nemo recipere me dignatur? hoc enim sæpe nefariis faucibus exclamas. Ego verò contrà rogabo te. Vbinam apertum sententiæ tuæ signum ac testimonium ostēdisti? quam te diuinis humanísque actibus explicasse ac declarasse, oportuit. ídque maximè, quòd venenati serpentes, tunc magis efferantur, cùm se in profundos latibulorum secessus abdiderint. Hoc autem illius valde scitum est, quod magno studio silentium, quasi sub quadam verecundiæ persona simulet: teipsum placidum ac lenē simulationis artificio præbes. fallit autem plerosque animus tuus sexcētis intus malis atque insidiis scatens. O insignem calamitatem! Sic Malus, vt voluit, Arium nobis exhibuit scelerum officinam.

Arius.

Imp.

συνθεμία τῆς φεφάσεως ἀπετυπώσατο. τί φῆς ἀτοπε; δεφέσαιν οὐ πρέπον ἡμῖν τὸ σαθὲν τῆς κατ' ἐμὲ ἀχρείας σου δεφνοίας ὑπιτειχίζειν μηχανᾶ; καὶ τοὺς ὑπὲ κακῶ σοι πρεσβαλακένθας ἀπολέσαι σπεύδεις; τί οὖν, φῆς, πρᾶξω, εἰ μηδεὶς ἄξιον ἡγεῖται με δέξαθαι. τοῦτο γὰ πολλάκις ἐκ τῆς ἀνοσίας φάρυγος ἐκβοᾶ· ἐγὼ δὲ τοιοῦτον ἔρεμαί σε. ποῦ δὲ σαφὲς γνώρισμα καὶ μάρτυρον τῆς σεαυτοῦ δεφνοίας ἐπεδείξω; ἢν ἐχρῶν σε δεφπτύξαιθα καὶ τοῖς θείοις κ᾽ τοῖς ἀνθρωπίνοις σαφῆ καθαρῆσαι, κ᾽ μᾶλλον ὅτι τὰ ἰοβόλα τῶν ἑρπετῶν, καὶ τὴν κεφαλὴν μᾶλλον ἀχρειάνειν πέφυκεν, ὅταν ἑαυτὰ τοῖς τῶν φωλεῶν μυχοῖς ἐνιδρυθῆνα αἰαθῆται. ἐκφυο δέ γε λίαν ἀρχεῖον αὐτό, τὸ σπουδαίως οὐ μάλα καθαρῶν ὑπὸ τὸ πρεσβωπεῖον αἰδοῦς σιγῶ πλάτεος. τῇ μὴν τοῦ χήματος τέχνῃ, τὴν ἀσὸν σεαυτὸν κ᾽ χρεωφθῆν σύγε πρὸ χρὸς κακῶν ἢ μυρίων κ᾽ ἐπιβουλῶν ἔνδον γέμων, τοὺς πολλοὺς λέληθας. ἀλλ' ὦ τῆς ἀθλιότητος! ὡς ὁ πονηρὸς βεβούληται, οὕτως Ἄρειον ἡμῖν δυομίας ἐργαστήριον κατεστήσαι.

λέγε δὲ νῦν μοι προελθών, τῆς σεαυτοῦ πίστεως τὸ γνώρισμα, καὶ μηδαμῶς γε ἀποσιωπήσῃς, ᾧ τὸ μὲν σῶμα ἀφθάρτοφον, τὴν δὲ φύσιν ὀξύρροπον πρὸς πονηρίαν κεκτημένε. ἕνα λέγεις θεόν; σύμφωνον ἔχεις καὶ ἐμὲ, οὕτω φρονεῖ. τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον λόγον εἶναί φῆς; τέρας τοῦτο· οὕτω πίστευε. εἶτα περαιτέρω προσαλέκεις. τοῦτ' ἀναιρῶ. εἶτα πρὸς ἀσεβῆ χωρισμὸν συγκαταπάτεις, τοῦτο οὔτε ὁρῶν, οὔτε νοῦν ὁμολογῶ. εἰ τὴν τοῦ σώματος ξενίαν, πρὸς οἰκονομίαν τῶν θείων ἐνεργειῶν προσαλαμβάνεις, οὐκ ἀποδοκιμάζω. εἰ τὸ πνεῦμα τῆς ἀϊδιότητος ἐν τῷ ὑπερέχοντι λόγῳ γεγενῆσθαι λέγεις, δέχομαι. τίς ἔγνω τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ ὢν ἀπὸ τοῦ πατρός; τίνα ἔγνω ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ὃν ἀϊδίως καὶ ἄναρχος ἐξ αὐτοῦ γεγένηκε; σὺ μὲν ὑπόσασιν ξένην ὑποτάττειν οἴει δεῖν, κακῶς δήπου πιστεύων. ἐγὼ δὲ τῆς ὑπερεξόχου καὶ ὑπὲρ πάντα δυνάμενης δυνάμεως τὸ πλήρωμα πατρὸς καὶ υἱοῦ, οὐσίαν μίαν εἶναι γινώσκω. εἰ τοίνυν μὲν

σὺ ἀφα-

Dic iam mihi, in medium progressus, fidei tuæ argumenta & indicia noli reticere: qui os peruersum & naturam procliuem ad omne genus improbitatis habes. Vnum dicis Deum: habes eiusdem me sententiæ. sic igitur sentias. Eius essentiæ & principij & finis expers. Verbum esse dicis. eo contentus sum, ita crede. Si quid præterea adiungis, id tollo. Si quid ad impiam separationem fraudulenter construis, id nec videre, nec intelligere me confiteor. Si hospitium corporis assumis, ad diuinorum operum dispensationem, non improbo. [a] Si Spiritum æternitatis in superemineni Verbo genitum dicis, accipio. [b] Quis Patrem nouit, nisi qui venit à Patre? Quem nouit Pater, nisi quem ab æterno ac sine principio ex se genuit? Tu quidem hypostasin peregrinam ac nobis inauditā subiicere putas oportere, malè vtique credēs. Ego vero potestatis superpræexcellentis & ad omnia permanantis plenitudinem [c] Patris & Filij essentiam vnam esse iudico. Si igitur

[a] Hæc piè interpretanda, non distorquenda ad Nestorij impiam sententiam: reperimus enim veteres scriptores ita nonnūquam esse loquutos, quamuis sentirēt Christi Dei & hominis vnā esse personam.

[b] De verbo hæc interpretanda sunt, non de Spiritu Sancto, quem nemo vnquam dixit genitum, sed procedentem à Patre atque Filio.

[c] Quod hic habet textus, plenitudinem, Græcè πλήρωμα, legitur, quod eam significat plenitudinē, quæ contineat plures personas, & opponitur singularitati, quam sancta Trinitas explodit.

Imp.

aufers quidem ab illo, à quo separari ne cogitatione quidem contentiosorum vnquam potuit: additionis autem characterem præstruis ac præmunis, & penitus notas ac signa quæstionum disterminas: illi totam ex se æternitatem [a] dedit, [b] cogitationē verò integram ac incorruptam, immortalitatémque per se & Ecclesiæ attribuit fidem.

[a] Quæcunque enim verbum habet, à Patre accepit, à natiuitate æterna.

[b] Cogitatio quidē non cadit in Deū propriè, sed Christo vt homini cōuenit. Sunt hæc igitur piè intelligenda.

Imperator.

Depone igitur, depone hanc sceleris amentiam, ô prædite vrbanis moribus, & clara voce & ad insipientium perfidiam mala [c] decantans. Tuo te merito Malus subuertit per malitiam suam: (ac nonnullis fortasse iucundum hoc videtur) sic enim te ipsum comparasti. est autem vsquequaque perniciosum malum. Agedum ab absurditatum palæstra discedens, audi egregie Ari (te enim appello) An non sentis te ab Ecclesia Dei vtique abdicatum? scias te periisse nisi ad te respiciens, amentiam tuam damnes. At dices, magnum hominum numerum tecum facere, & subleuare curas tuas. Audi, & parumper aures

[c] Alludere Constantinus videtur ad Talciam Arij, obscœnum poëma, scilicet Sotadicis rythmis attemperatum, quo suam hæresim canebat, & alijs dederat publice concinendum.

οὐ ἀφαιρῆς μὴν ἀπ' ἐκείνου, ἀφ' οὗ χρεί-
αθῆναι τὸν δὲ δίφνοια τῶν ἐρεχθεωνῶν δε-
δωκήτω τὸν δὲ πώποτε τὸν δὲν, παρεθήκης δὲ
χαρακτῆρας ὁδοποιῆς, καὶ ὅλως γνωρίσμαῖα
ζητήσεων δηλείξεις, ἐκείνῳ ὦ ὁλόκληρον μὴν
ἐξ ἑαυτῷ τὴν αἰδιότητα δέδωκεν, ἀδιάφθορον δὲ τὴν ἔννοιαν, ἀθανασίας τε δι' ἑαυτῷ καὶ ἐκκλησίας ἔνειμε πίστιν. κατάβαλε οὖν δὴ, κατάβαλε τὸ βύθης τοῦτο ἀνόμημα. ὦ ἀρεῖε σὺ καὶ βύφωνε, καὶ τὰ κακὰ παρὰς ἀπιστίαν τῶν αἰρέσεων ἐξάδων. εἰκότως ἄρα σε ὁ πονηρὸς τῇ ἑαυτῷ κατεστρέψατο κακίᾳ. καὶ τοῖς μὴν ἴσως ἤδη τὸ τοιοῦτον εἶναι δοκεῖ. οὕτω γὰρ σεαυτὸν πέπεικας. ἔστι δὲ πάντη ὀλέθριον τὸ κακὸν. φέρε δὴ τῆς ἐν τοῖς ἀτοπήμασι δηλεβῆς ἀπαλλαγεῖς, ἄκουε ὦ δαιμόνιε Ἄρρε· τί γὰρ διαλέγεμαι τῆς ἐκκλησίας δήπου τοῦ θεοῦ ἀποκεκηρυγμένος ὄν ἀθανάτη; ἀπόλωλας οὐ ἴαθι, ἐὰν μὴ βλέψῃς εἰς σεαυτὸν, τὴν παρουσαν τι καταφρίνης ἄνοιαν. ἀλλ' ἐρεῖς, ὡς ὄχλοι συμπαρέπουσί τι, καὶ τὰς φρενῶδας ἀπελαφρύνουσιν; ἄκουε δὴ μικρὸν

πρὸς με διεχάρης, ἐν οἷς φῆς πάντα τὸν
Λίβυν δῆμον σύμψηφον εἶναι τοῖς πρὸς τυ-
ραννίαν δήπου. εἰ δὲ οὐ φήσεις ταῦτ' οὕτως
ἔχειν, μαρτύρομαι ἤδη τὸν θεὸν, ἢ μᾶλλον ἀρ-
χαιότατον τῆς Ἐρυθρᾶς πυκτίον, δι' ἑλληνι-
κῆς συντεταγμένον γλώττης, εἰς ἀνεξάνδρειαν
ἀποτέλλειν, ὡς αὐθάτερον ἀπόλοιο. εἶτα οὐ
ἁμαρτήτος, ὦ δικαιοφόρε; εἶτα οὐ τρφὸς
ἀπόλωλας ὦ ἄθλιε, τοιούτῳ δεινῷ πρεσ-
βυγενεσμένος; ἴσμεν, ἴσμεν σε τὸ ἐγχείρημα·
ποία φερομένη, ποῖόν σε θράττει δέος, οὐ λέ-
λησθον ἡμᾶς ὦ δύστηνε καὶ τάλαιπωρε. ὦ τῆς
ἀμβλύτητος τῶν σῶν φρενῶν, ὃς οὐδὲ τὴν
νόσον καὶ τὴν ἀμηχανίαν τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς
ἀναστέλλεις, ὦ αἰσχρε. ὃς τὴν ἀλήθειαν ποικί-
λοις διωρύττεις λόγοις· καὶ τοιοῦτος ὤν, οὐκ αἰ-
σχύνῃ ἡμᾶς ψέγων. καὶ νῦν μὴν ἐλέγχων ὡς γε
οἴῃ, νῦν δ' αὖ πάλιν νουθετῶν, ὡς πίστει καὶ λό-
γοις ὑπεφέρων. πρὶν* οὐ δῆτα οἱ ἄθλιοι ὑπο-
χωρεῖν ἑαυτοῖς ποιεῖσθαι γλίχονται. καὶ τοι
οὐδὲ συγγίνεσθαι τῷ τοιούτῳ ἐθέλω, οὐδὲ
ὅλως αὐτὸν προσφθέγγεσθαι, πλὴν εἰ μή τις

ἴσ. παρ'

ἐν τοῖς ὑποτύλοις τούτοις ῥήμασι, τὴν τοῦ ὀρθῶς βιοῦν ἐλπίδα τοῖς μετοίοις ἀποκεῖσθαι οἴεται. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο. πολλοῦ γε δεῖ. τὸ δὲ ἀληθὲς, ὦ τῆς ὑμετέρας ἀνοίας ὅσοι τούτῳ συναναγίγνεσθε! τίς ἄρα οἶστρος ὑμᾶς τῆς χαλεπῆς τούτου γλώττης καὶ τῆς ὄψεως ἀνάχεσθαι κατεκόρεσεν; ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν ἤδη σε βαδιοῦμαι τῷ λόγῳ. ὦ τὴν μὲν ψυχὴν ἄφρων εἶ, τὴν δὲ γλῶτταν κωμῴδε, ἄπιστε δὲ τὰς φρένας, δὸς δή μοι τοῦ λόγου. οὐκ ἀμφιλαφὲς τι λέγω καὶ ἱππήλατον πεδίον, ἀλλ' οἷον κύκλῳ γε διωδείγραφον· μὴ τὰληθὲς μόνον, ἀλλ' ἐρρωμένον τε καὶ κερρὸν τῇ φύσει. ὦ ἀνόητε δῆτα καὶ κάκιστε, καὶ κρυπτίνου· ἐξάγομαι γὰρ ταῦτα λέγων. μᾶλλον δὲ βέλτιον ἤδη σοι διείλας, καὶ συμποδίσας τῷ λόγῳ, εἰς μέσους σε καθιστῶ· ὡσὰν πᾶς ὁ δῆμος τὴν σὴν καταμάθῃ φαυλότητα. ἐπ' αὐτὸ δὲ πορεύσομαι ἤδη τὸ πρᾶγμα. νενιμμένοι δήπουθεν εἰσὶν οἱ χεῖρες. προσοίσωμεν ταῖς εὐχαῖς, ὑπὲρ καλέσαι δὴ τὸν θεόν. μᾶλλον δὲ μικρὸν ὑπεχών, εἰπέ μοι ὦ θερμὲ-

ἴσ. δεῖ.

aures præbe, nefarie Ari, intellige dementiam tuam. Tu vero Deus, qui omnium curas habes, propitius esto sermoni, si fidem teneat: ego enim homo tuus, ô misericors, qui prouidentia tua defendor, ac è Græcorum Latinorúmque vetustissimis scriptis insaniam Arij apertè demonstrabo ante tria millia circiter annorum ab Erythræa præsignificatam ac prædictam: sic enim fata est: Væ tibi Libya in maritimis posita locis, tibi enim veniet tempus, quo vna cum populis ac filiabus tuis graue certamen & crudele & perdifficile subire cogêris: ex quo fidei pietatísque iudicium in omnes dimanabit. tu vero ad extremum vergis exitium: vos enim cœlestium florum receptaculum conuellere, morsúque dilacerare ausi estis, atque adeo ferreis dentibus temerastis.

Orac. Erythr. Sib.

Peculiare fuit Constãtino, scriptis suis oraculum aliquod interserere, vt in edicto vidimus, ad prouinciales dato, & in Oratione illa ad S. Cœtum conscripta.

Quid igitur versutissimè vbi nunc terrarum esse te fateris? ibi videlicet. tuas enim habeo litteras quas ad me insano calamo

in fraudulentis huius verbis recte viuendi ſpem moderatis hominibus poſitam eſſe putat. Sed non ita eſt: longè abeſt. Quod autem verum (ô veſtram qui huius conſuetudine vtimini dementiam!) quæ vos coëgit inſania, huius acerbam linguam & aſpectum perferre?

Sed iam ad te ſermonem conuertam, ô qui inſano animo es, lingua blanda, infida mente: da ſermonem non ancipitem ac volubilem, ſed cuius orbem circumſcriptũ noſcamus: non putidum ac infirmum, ſed robuſtum & ſolidum. ô ſcelerate ac nequiſſime, & mente obſcura: cogor enim hæc dicere: quinimo iam tibi laqueum inijciam, reque ratione cõpeditum in medium adducam, vt improbitatem tuam populus omnis intelligat. Iam ad rem veniam.

Ablutæ vtique manus ſunt*: accedamus ad preces. Inuoca Deum, vel potius morare pauliſper, ac dic,

Ad antiquum illum morem alludit, quo conſueuerant fideles, precaturi Deum, antea manus abluere: iuxta illud Apoſtoli ad Timotheum, Leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione. niſi potius verbis illis alluſiſſe voluit ad animi ſui innocentiam de impio iudicantis, ſecundum ea quæ dicta ſunt primo Annalium tomo.

quem, ô feruidissime, Deũ in auxiliũ aduocabis? Verùm quiescere nõ possum, Domine, qui rerum omnium potestatem habes: ô potentiam solus obtinẽs Pater, huius nefarij hominis causa, opprobria & dolores & vulnera Ecclesia tua sustinet. Arius tibi locum iam accommodat, admodum scilicet conuenienter, in quo Concilium sibi constituens, Filium tuum ex te natum, ducem salutis nostrę, Filium adoptionis lege arrogat ac tenet. audi obsecro mirabilem fidem. te locali motu, Domine, moueri existimat: audet te definitæ sedis orbe circumscribere. Nam vbi præsentia tua non adest? aut vbi tuam non omnes operationem atque efficaciam sentiunt ex tuis quaquauersum permeantibus legibus? Omnia enim ipse contines: extra te nec locum nec quidquam aliud cogitare fas est, ita tua potestas efficaciter est infinita. Tu ergo audi Deus: vos verò,

populus

ὦ θερμότατέ σου, τίνα θεὸν ἐπικαλέσῃ πρὸς βοήθειαν; ἀλλὰ γὰρ ἡρεμεῖν οὐ δυνάμεθα. ὦ τῶν πάντων ἔχων τὸ κῦρος δέσποτα, ὦ τῆς μονήρους δυνάμεως πάτερ. δεῦρο τοίνυν τὸν ἀνόσιον, ὀνείδη τε καὶ λύπας, καὶ μυρίοι καὶ τραύματα καὶ ὀδυνᾶς ἡ σὴ ἔχει ἐκκλησία. Ἄρειός σοι τόπον ἤδη παρασκευάζει, καὶ μάλα γε εὐφυῶς, ἐφ' οὗ καθιζάνων οἴμαι σκυόδον ἑαυτῷ, ἢ παῖδα τὸν Χριστὸν τὸν σόν, τὸν ἐκ σοῦ, τὸν τῆς ἡμετέρας ἐπικουρίας ἀρχηγέτιν, θέσεως νόμῳ ποιεῖται καὶ ἴσχει. ἐπάκουσον, ἀντιβολῶ σε τῆς θαυμασίας πίστεως· σὲ τινὰ κατὰ τὸν τόπον κινεῖσθαι δέσποτα κίνησιν οἴεται. σὲ τῆς ἀφωρισμένης καθέδρας, κύκλῳ περιγράφειν τολμᾷ. ποῦ γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ σὴ παρουσία; ἢ ποῦ τινὰ σινὰ οὐ πάντες ἐνέργειαν, ἐκ τῶν ἐπὶ πάντα σου διηκόντων νόμων ἀγαθάνονται; πάντα γὰρ αὐτὸς περιέχεις, καὶ ἔξω σου, οὔτε τόπον, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἐπινοῆσαι θέμις. οὕτως ἡ σὴ δυνάμις μετ' ἐνεργείας ἐστὶν ἄπειρος. σὺ μὴ δὴ ἐπάκουσον ὁ θεός. ὑμεῖς δὲ πᾶς ὁ

λαός προσέχετε τὸν νοῦν. ὁ γὰρ ἀναίμωτος οὗτος καὶ ἄχρηστος, ὁ ἐπ' ἄκρον μεθηλείας τε καὶ ἀνομίας ὁμοίως ἐληλακὼς δυλάβειαν σκήπτεται. ἄπαγε, φησὶν, οὐ βούλομαι τὸν θεὸν ἐγὼ, ὕβρεων πάθη δοκεῖν ὑπέχεσθαι. καὶ δὴ τοῦτο ὑποτίθεμαι καὶ πλάττω θαυμάσιά γε τῇ πίστει, ὡς ὁ θεὸς νεοθηλῆ καὶ νεόκτιστον οὐσίαν Χριστοῦ ποιησάμενος, βοήθειαν ἑαυτῷ προσκαλέσατο, ὡς γέ μοι δοκεῖ. ὃ γὰρ αὐφησιν ἀπ' αὐτοῦ ἀφέλης, τοῦτο ἔλαττον πεποίηκας. εἶτα, ὦ λυμεῶν καὶ ὀλέθριε, σοὶ τοῦτό ἐστι πίστις; σὺ καθ' ὑπόθεσιν καὶ πλάσμα λαμβάνεις, τὸν τὰ πλάσματα τῶν ἐθνῶν καταχρίνοντα; σὺ ἐπείσακτον καλεῖς, καὶ ὥσπερ καθηκόντων ὑπηρέτιν τὸν αὐτὸν ἐνθυμήσεως καὶ λογισμοῦ, τῷ συνυπάρχειν τῇ τοῦ πατρὸς ἀϊδιότητι, πάντα δραγύνοντα; ἐφάρμοσον νῦν, εἰ δὴ τολμᾷς, ἐφάρμοσον τῷ θεῷ καὶ τὸ δυλαβεῖσθαι καὶ τὸ φοβεῖσθαι καὶ τὸ ἐλπίζειν τὸ ἐκβησόμενον· ἔτι δὲ τὸ ἐνθυμεῖσθαι, τὸ λογίζεσθαι, τὸ σκεπτόμενον, γνώμην

populus omnis, mentem attendite. Nam hic inuerecundus & nequam ad ſummam improbitatem & iniquitatem progreſſus, pietatem ſimulat ac religionem obtendit. Apage, inquit, nolo videri Deum, paſſione contumeliarum teneri: atque ideo ſuppono, ac fingo mirabili quidē fide, quod Deus nouellam nupérque conditam Chriſti ſubſtantiam fabricatus, auxilium ſibi comparauit vt mihi quidem videtur: quod enim, inquit, abſtuleris ab eo, id minus quid feciſti.

Tua igitur, ô pernicies ac lues, eſt fides hæc? Tu ex hypotheſi figmentum ſumis eum qui gentium figmenta condemnauit? Tu adſcititium eum vocas ac tanquam officiorum miniſtrum qui ſine cogitatione & ratiocinatione, quod Patris æternitati coëxiſtat, omnia effecit. Accommoda iam, ſi audeas, accommoda, inquam, Deo & præcautionem & ſpem euentuum, & cogitationē, & ratiocinari, & quòd conſiderans, ſententiam

pronuntiat, ac verba exprimit, & delectatur, ridet, dolet. Quid igitur ais? ô miseris omnibus miserior: ô subtilis malitiæ † commentor, intellige, si potes, quòd tua ipsius malitia & astutia improbus consumeris. Christus, inquit, propter nos passus est. At ego iam dixi, quod forma corporis missa † est. Sanè, inquit, sed metuendum, ne eum aliquatenus imminuere videamur. Deinde, ô ferarum mediator, cùm hæc dicas, non insanis, apertè furiatus? Ecce enim mundus ipse forma siue figura est: & astra characteres suos ostendunt, ac omnino spiritus huius globosi Orbis, species est eorum quæ sunt, & veluti formatio. Attamen Deus vbique adest: Vbinam igitur in Deo contumeliæ sunt? aut vllatenus minuitur Deus? O æquitatis parricida! Ex te ipso coniecturam capiens, cõsidera & cogita, si peccatũ videtur esse in Christo adesse Deum. Ille quidem vidit sermonis ignominiam,

al. l. Nestor, pro consiliario.

quid si leg. missus est.

ἀποφαίνεσθαι καὶ ἀβαρθεσιῶν, καὶ ὅλως
τὸ τέρπεσθαι, τὸ γελᾶν, τὸ λυπεῖσθαι. τί τοίνυν
φῆς ὦ τῶν ἀθλίων ἀθλιώτερε; ὦ τῆς κακίας
ἀνθρώπημα* μῆσος. σύνες δὴ εἰ δυνάσαι. ὡς χρ. νέσος.
ἐν αὐτῇ γέ σε πανουργίᾳ, μοχθηρὸς ἀν
† ἀναλίσκει. ὁ Χριστός, φησί, δι' ἡμᾶς πέ- ἴσ. ἀλί-
ποιθεν. ἀλλ' ἤδη φθάσας ἔγωγε εἶπον, ὡς σκη.
μορφῇ † σώματος ἀπεσάλη; ναί φησιν, ἀνγὰ χρ. μορφή.
δέος μὴ δόξωμεν κατά τι ἐλαττοῦν. εἶτα
ὦ τῶν θείων μεσίτα, ταῦτα λέγων οὐμαίνει καὶ σαφῶς λυτταῖς. ἰδοὺ γὰρ ὁ κόσμος, μορφή, εἴτουν σχῆμα τυγχάνει ὤν. καὶ οἱ ἀστέρες γε χαρακτῆρας ἐπιβέβλωνται. καὶ ὅλως τὸ πνεῦμα τοῦ σφαιροειδοῦς τούτου κύκλου, εἶδος τῶν ὄντων τυγχάνει ὄν, καὶ ὥσπερ μόρφωμα. καὶ ὅμως ὁ θεὸς πανταχοῦ πάρεστι. ποῦ τοίνυν εἰσὶν ἐν τῷ θεῷ αἱ ὕβρεις; ἢ κατὰ τί ὁ θεὸς ἐλαττοῦται, ὦ παθεκτόνε τῆς ὑπτειχείας σύ. λόγισαι δὴ οὖν ἐκ σαυτοῦ τεκμαιρόμενος, καὶ ἐνθυμήθητι εἰ ἁμάρτημα εἶναι δοκεῖ, τὸ ἐν Χριστῷ πρᾶξαι τὸν θεόν. ἐκεῖνος μὲν οὖν κατεῖδε τὴν ἀπι-

μίαν τοῦ λόγου, καὶ τὴν ἡμφείαν οὐ βεβαιδέως ἐπήγαγε· χωρὶς δὲ τούτων καθ' ἑκάστην δήπουθεν ἡμέραν ἁμαρτήματα ἐν τῷ κόσμῳ γίνεται. καὶ ὅμως ὁ θεός πάρεστι, καὶ τὰ τῆς δίκης οὐχ ὑστερεῖ. τί οὖν κατὰ τοῦτο ἐλαττοῦται εἰς τὸ μέγεθος αὐτοῦ δυνάμεως, εἰ τὰ πάντα χοῦ διαθάνεται; οὐδέν οἶμαι. ὁ μὴν γὰρ τοῦ κόσμου νοῦς, δι' αὐτοῦ θεοῦ· δι' αὐτοῦ πᾶσα ἁρμονία, δι' αὐτοῦ πᾶσα δίκη. ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ πίστις ἀνάρχως ἐξ αὐτοῦ. ὅλως ὁ θεοῦ νόμος ὅστι Χριστός· δι' αὐτοῦ τὸ ἄπειρον ἅμα καὶ ἀτελεύτητον ἔχων. ἀμφὶ γὰρ σὺ κατὰ σεαυτὸν ἐννοῶν φαίνῃ; ὦ τῆς μανίας λίαν! πρείδεφον νῦν εἰς τὴν σαυτοῦ ἀπώλειαν τὸ τοῦ ἁμαρτόλου ξίφος. ὁρᾶτε δή, ὁρᾶτε πάντες, ὡς χερσὶν ἤδη προσίσχεται φωνάς, τῷ τοῦ ἔλεος ἐνεφηλωμένος δήγματι. ὡς αἱ φλέβες αὐτοῦ καὶ σάρκες τῷ ἰῷ ἐγκατειλημμένῳ, δεινὰς διαμιγνύουσιν ὀδύνας. ὡς διερρύηκεν αὐτοῦ τὸ σῶμα πόνῳ αὐχμοῦ τε καὶ θρίνων, καὶ ὠχριάσεως, καὶ φείκης, καὶ μυείων γέμει κακῶν, καὶ δεινῶς

χ. ἀκανθοῦσιν.

nec tardè pœnas irrogauit. Præterea quotidie fere in mundo peccata committuntur, & tamen Deus adest: nec ijs diu supplicium debetur, tandémque luitur. an ideo minuitur potestatis eius amplitudo? an vbique patitur? non opinor. Mundi enim mens per Deum est: per eum omnis stabilitas & permansio: per eum omne ius, omnis pœna. Christi fides, ex ipso est sine principio: denique vniuersa Dei lex Christus est, per ipsum infinitam vim & indesinentem habens.

Sed de his ex te éxque modulo tuo cogitas: ô incredibilem insaniã! In exitium iam tuum conuerte gladium Diaboli. Videte omnes, videte, vt lamentabiles prætendat voces, viperæ morsu læsus: videte vt venæ eius, vt carnes veneno occupatę acerbos moueant cruciatus: vt corpus eius tabe defluxerit, vt attenuatum & squallore sordibúsque obsitum, lamentatione, pallore, horrore infinitísque malis conficiatur, miseréque

Arij prosopographia, qualis apud Epiphaniũ, his verbis: *Erat statura valde longus, subtristi specie figuratus, velut dolosus serpens, qui decipere posset omne cor innocens per versutũ suum prætextum: dimidium enim pallium hic semper indutus & stolam, dulcis erat in colloquio, persuadens semper animas & blandiens.*

strigosum sit: vt deformis illuuie sordidúsque capillus; videre seminecem, obtutu iam languido, vultu exsangui, & præ curâ tabido: cernite, vt ad eum propter mali diuturnitatẽ confluxerint furor, insania, vanitas, eúmque immanem ac ferum reddiderint: ne sentit quidem, quibus sit in malis. Effert me, inquit, voluptas, tripudio, exulto gaudio, in altum quasi pennis attollor. Rursum inuidus admodum & ferox: Heu, inquit, perijmus. Hoc quidem solum verum: tibi enim soli studia conatúsque suos malitia largiter præbuit, quódque magno pretio emerat, tibi facillime donauit. Agedum iam dic, vbi egregia tua monita? Elue, quæso, mala tua Nili aquis, si fieri potest, ô plene absurdissimo stupore! & quidem vniuersum Orbem sceleribus tuis conturbare studuisti. Nónne intelligis, quòd omnia, qui Dei homo sum, ego scio?

Imperator.

At iam

κατέσκληκεν, ὡς εἰδεχθὲς καὶ καταῤῥυπῶν τὸ τῆς κόμης δάσος. ὡς ὄλος ἡμιθνὴς, καὶ ἐξαθενῶν ἤδη τὸ βλέμμα. ὡς ἀναιμον τὸ πρόσωπον, καὶ ὑπὸ μελέμνης ἐκτετηκός. ὡς ὁμοῦ πάντα εἰς αὐτὸν συνδραμόντα, οἶστρος, μανία τε καὶ ματαιότης, διὰ τὸ χρόνιον τοῦ πάθους, ἄγριόν τε καὶ θηριώδη σέ πε ποιήκασιν· αὐτίκα δὲ ἐπαθανόμμος οὐ δὴ κακοῦ τυχάνει ὤν. ἄρεμαι, φησὶν, ἐφ' ἡδονῆς, καὶ πηδῶ γε σκιρτῶν ὑπὸ χαρᾶς, καὶ τερπῦμαι. καὶ πάλιν νεανικῶς γε λίαν, εἶεν, φησὶν, ἀπολόμεθα. τοῦτο μὴν γε καὶ ἀληθές ἐστι. εἰ γὰρ μόνῳ ἡ κακία τὰς πρὸ ἑαυτῆς ἀποιδὰς δαψιλῶς κεχορήγηκε, καὶ ὁ πολλῆς ἐώνητο ἡμῆς, τοῦτό σοι ῥᾷστα δεδώρηται. φέρε δὴ νῦν εἰπὲ, ποῦ τὰ σεμνά σου ἐστὶ τρόπαιγέλματα; ἀπόνιψαι δὴ σαυτὸν, εἰ οἷόν τε. ὦ ἀτόπου γέμον ἀνθρωπε † καὶ τῶν Νεανιαθησίας! καὶ σοι σύγε τῷ οἰκουμένῳ ἅπασαν τοῖς αὐτοῦ ἀσεβήμασι διαφαίνεις ἐπαιδίας. ἆρά γε σωφρὼν ὡς ἅπαντα ἤδη ὁ τοῦ θεοῦ ἀνθρωπος ἐγὼ ὑπέσταμαι;

† κ τῶν Νεανιαθησίας λῳ.

ἀλλὰ γὰρ ἀπορῶ, πότερον μῶμεν, ἢ ἀπιέναι δεῖ. οὔτε γὰρ βλέπειν εἰς τοῦτον ἔτι δυνάμαι, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐπαιχμώμαι, ὦ Ἄρειε. ἡμᾶς μὲν εἰς φῶς κατέστησας, σαυτὸν δὲ εἰς σκότος, ὦ παλαίπωρε, κατέβαλες. τοῦτό σοι τῶν πόνων πέφυκε τὸ τέλος. ἀλλ' ὀκνεῖ σε πάλιν ἐπάνειμι. πλῆθος εἶναι φῆς τῶν περί σε ἀλωμένων. εἰκὸς οἶμαι, κἀν δέχου γε τούτους. δέχου φημί· λύκοις γὰρ καὶ λέοισιν ἑαυτοὺς βρωθησομένους ὀκνεδώκασι. πλὴν ἀλλὰ καὶ τούτων ἕκαστος πεφυκὼς κεφαλὰς δέκα καὶ τελέσμασι τούτων πειθεὶς, αὐτίκα δὴ μάλα ἱδρώσῃ, ἐὰν μὴ τὴν παχίστην ὅπὶ τὴν σφετέραν δραμὼν ὀκκλησίαν, τὴν τῆς ἀγάπης εἰρήνην τῷ φίλῳ τῆς ὁμονοίας ἐπανέλητα. οὐ γὰρ δὴ ὀπῶ σὺ λοιπὸν ἐξαπατηθήσονται, ὅπὶ πονηρῷ σωφρονίσῃ κατεγνωσμένοι· οὐδ' ἀνέξονται τέλεον ἀπολέσθαι ταῖς μιαραῖς σου ζητήσεσιν ἐμπλακέντες. σαφῆ καὶ γνώριμα πᾶσι, πρὸς γραῦν τὸν ἐξῆς χρόνον, τὰ σὰ δεῖ σφίσματα. καὶ μὴν οὐδὲ αὐτὸς αἰνύσαι τὴ δυνήσῃ, ἀλλὰ

At iam dubito, vtrum manere, an abire oporteat: nec enim possum respicere, & peccatum erubesco. Nos, videlicet, Ari, in luce collocasti: teipsum verò infelix in tenebras coniecisti. hic laborum tuorum finis.

Sed eò redeo, quòd multitudinem iactas hominum circum te vagantium: par est opinor: hos recipe, recipe, inquam: sese enim lupis ac leonibus deuorandos addixerunt: quin immo eorum vnusquisque additamentum est decem capitum, ac tanto numero oppressus valde sudabit, nisi quamprimum ad salutarem accurrens Ecclesiam, charitatis pacem studio concordiæ suscipiat. de cetero enim à te non decipientur ob malam conscientiam condemnato: neque funditus perire sustinebunt, sceleratis tuis quæstionibus implicati. Aperta & nota omnibus sunt in posterum quidem captionum tuarum sophismata: nihil tibi proceder, sed

incassum figuris te inuolues, æquitatem & sermonum lenitatem assimulans: ac simplicitatis (vt ita dicam) personam extrinsecus suscipiens: artificia tua vanescent: citò enim te veritas circumuallabit: citò flammas tuas diuinæ potentiæ (vt ita dicam) imber extinguet. Et quidem socios ac suffragatores tuos, qui curiæ se iam obstrinxerunt. publicorum munerum curæ excipient, nisi quamprimum euitata consuetudine & congressu tuo incorruptam fidem sequãtur. Tu verò ferrea mente vir, da aliquod mihi specimen tui propositi, si tibi confidis, si fretus es stabilitate fidei, ac puram omnino habes conscientiam. Veni ad me, veni, inquam ad Dei hominem: crede quod interrogationibus meis cordis tui abdita scrutabor. Ac si quidem in te furor insedisse videatur: diuinam implorans gratiam, à virulento morsu te meliùs curabo. Sin mente sana videberis,

μάτων σχηματῆ, ὑπεικειάν τε καὶ πραότητα λόγων καθυποκρινόμενος, καὶ ἁπλότητος ὡς εἰπεῖν πρόσωπον ἔξωθεν παρεπιθέμενος. μάταιον ἔσται σου τὸ ὅλον τέχνασμα, αὐτίκα γὰρ σε ἡ ἀλήθεια παρεστήσεται· αὐτίκα σου τὰς φλόγας ὁ τῆς θείας δυνάμεως ὡς εἰπεῖν ὄμβρος ἀποσβέσει. καὶ μὴ τοι καὶ τοὺς ἑταίρους καὶ ὁμογνώμονάς σου ἀνόχους εἶναι τῇ βουλῇ νομιζόμενοι. αἱ τῶν δημοσίων λειτουργημάτων καταλήψονται φροντίδες, ἐὰν γε μὴ τῷ ταχίστῳ ἀποφυγόντες τῷ πρὸς σὲ συνοικίαν, τῷ ἀδελφόθεν ἀνταλλάξωνται πίστιν. σὺ δὲ ὁ σιδηρόφρων ἀνὴρ, δεῖμά μοι δὸς τῆς σῆς προαιρέσεως, εἰ σαυτῷ πιστεύεις, καὶ ἔρρωσαι τῷ βεβαίῳ τῆς πίστεως, καὶ καθαρὰν ὅλως ἔχεις συνείδησιν. ἧκε πρὸς ἐμὲ, ἧκε, φημί, πρὸς θεοῦ ἀπόν. πίστευσον ὡς τοῖς ἐμαυτοῦ πείσεσι διερευνήσομαί σου τὰ ἀπόρρητα τῆς καρδίας· κἂν μὴ τι μανικὸν ἐνεῖναι δόξῃ, τῷ θείᾳ ὑπεκλεσάμενος χάριν πρὸς δήματός σε κάλλιον ἰάσομαι. ἐὰν δ' ὑγιαίνων τὰ κατ' ψυχὴν φαίνῃς,

τὸ τῆς ἀληθείας φῶς ὑπιγνοὺς, ἐν ᾧ καὶ τῷ θεῷ χάριν εἴσομαι· καὶ ἐμαυτῷ τῆς εὐσεβείας συναθήσομαι, καὶ ἄλλῃ χρεί. ὁ θεὸς ὑμᾶς ἀβλαφυλάξοι ἀγαπητοί.

Διὰ Συγκλητίου καὶ Γαυδεντίου Μαμιχιανῶν ἐκομίθη καὶ ταῦτα· ὅτι Παπίειος ἦν ἔπαρχος αἰγύπτου. καὶ ἀνεγνώθη ἐν τῷ παλατίῳ.

Ex Bibliotheca C.V.P. Pithoci.

Νικητὴς Κωνσταντῖνος μέγιστος, σεβαστὸς, ὑπισκόποις, καὶ λαοῖς.

Ἐκ τῶν συντάγματος τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἁγίαν σύνοδον ἀναθεμάτων· ὁ μὲν ὁ Ρουφῖνος, ἤγουν Γελάσιος ἔγρ.

ΤΟΥΣ πονηρὸς καὶ ἀσεβεῖς μιμησάμενος Ἄρειος, δίκαιός ἐστι τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ὑπεύθυνον ἀτιμίαν. ὥσπερ τοίνυν Πορφύριος ὁ τῆς θεοσεβείας ἐχθρὸς, συντάγματα ἄτα ἀναθέματα κατὰ τῆς θρησκείας συνεσάμενος, ἄξιον εὗρε τὸ μισθὸν, καὶ τοιοῦτον ὥστε ἐπιτείδειον μὲν αὐτὸν τοῖς τὸν ἐξῆς χρόνον, καὶ πλείστης ἐπιπλησθῆναι κακοδοξίας, ἀτιμασθῆναι δὲ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμματα. οὕτω καὶ νῦν ἔδοξεν Ἄρειόν τε καὶ τοὺς αὐτῷ ὁμογνώμονας, Πορφυριανοὺς μὲν καλεῖσθαι, ἵν' ὥσπερ τοῖς τρόποις μεμίμηται τούτων, ἔχωσι καὶ τὴν προσηγορίαν· πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ εἴ τι σύγγραμμα κατὰ Ἀρείου συντεταγμένον εὑρίσκοιτο, τοῦτο πυρὶ παραδίδοσθαι, ἵνα μὴ μόνον τὰ φαῦλα αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ἀφανισθείη, ἀλλὰ μηδὲ ὑπόμνημα αὐτοῦ ὅλως ὑπολείποιτο. ἐκεῖνο μὲν τοι παραγγέλλω

veritatis in te agnoſcens lumen, & Deo gratias habebo, atque agam: & mihi ceteríque manui, quæ opem attulerit pietati, gratulabor. Deus autem vos cuſtodiat dilectiſſimi.

Hæc per Syncletium & Gaudentium Magiſtrianos perlata ſunt: cùm Paterius eſſet præfectus Ægypti. & lecta ſunt in Palatio.

VICTOR CONSTANTINVS *Maximus, Auguſtus, Epiſcopis & populis.*

Ex interpr. Fed. Morelli P. R.

IMPROBOS & impios imitatus Arius, meretur eãdem atque illi infamiam perpeti. Vt ergo Porphyrius diuini cultus hoſtis, prauis quibuſdam commentarijs contra pietatem editis, dignam inuenit mercedem, ac talem, vt ſe probroſum in omne futurum tempus reddiderit, & maxima opinionis prauitate ſit imbutus, atque impia ipſius ſcripta planè deleta ſint.† Ita etiã nunc viſum eſt vt Arius, eiúſq; aſtipulatores, vocẽtur Porphyriani, vt ceu mores illorum imitati ſunt, eandem quoque cum illis appellationem obtineant: Præterea ſi quod opus ab Ario ſcriptum reperiatur, hoc in ignem conijciatur, vt non tantùm doctrinæ ipſius peruerſitas pereat, ſed ne commentarius quidem eius vllus relinquatur. Illud quidem certè promulgo,

Niceph. l. 8. c. 25. Soz. l. 1. c. 9.

Hæc illa lex eſt, cuius mentio in l. 6. C. de hæretic. in qua pro Neſtoriani, legend. Simoniani, ex actu Synodi Chalcedon. & Photio. Cæterum Gelaſius cuius in inſcriptione Codicis mentio fit; ille eſt Cyzicenus ſcriptor Actor. quæ Nicæni concilij titulo edita leguntur. ſine auctorum nomine, qui ex Photij Biblioth. ſua excerptis facile agnoſcitur.

ὡς εἴτις σύγγραμμα ὑπὸ Ἀρείου συνταχὲν φωραθεὶς κρύψας, καὶ μὴ ἀθέως προσενεγκὼν καὶ πυρὶ καταλώσας, πύπῳ θανατος ἔσται ζημία. παράγραμμα γὰρ ἄλοις ὅπὶ πύπῳ κεφαλῆς ὑποστήσεται πμωρείαν. ὁ θεὸς ὑμᾶς φυλάξῃ, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

quod si quis librum vllum ab Ario compositũ, occultasse deprehẽsus fuerit, & nõ statim attulerit, atq; in ignẽ coniecerit, is morte multabitur. Nã repente è vestigio conuictus, capitis supplicio afficietur. Deus vos cõseruet, fratres carissimi.

ΤΕΛΟΣ. FINIS.

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS. D. PETRO DE GONDY, S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO, PARISIORVM ANTISTITI, OPTIME DE REP. CHRISTIANA MERITO, HANC GRÆCO-LATINAM SANCTÆ DIVI PETRI APOSTOLI LITVRGIÆ EDITIONEM: IO. A SANCTO ANDREA CANONICVS ECCLES. PARISIEN. DEDICABAT

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΣ.

AN. S. CIↃ IↃ XCV. KAL. OCTOBR.

Hæc Græcis sũt Parasceuastica ad religiosam diuinorũ donorum Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Domini consecrandorum illationẽ ad altare, quæ apud varias Dei Ecclesias variant.

Apostoli Sacrificium.

Oratio ad Panis propositionem, seu in Altare illationem per Diaconum.

SIcut[2] *ouis ad lanienãductus est, & sicut agnus coram tondente ipsum, vocem non edit; sic non aperuit os suum. In humilitate eius iudicium eius sublatum est. Generationem eius quis enarrabit? Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

2 Vox est Sacerdotis in Liturgia D. Chrysostomi. Ex Isai. c. 55.

Quando commiscet vinum & aquam, dicit.

Vnus militum lancea latus eius pupugit, & statim[3] *exiuit sanguis & aqua, Mundi salutis scaturigo.*

3 In Missa D. Barnabæ Mediolanensis similis extat effusi sanguinis Domini de latere mentio.

Post hęc orationem facit Propositionis siue oblationis Sacerdotalis.[4]

4 Quid huic parti respondeat in Lat. Can. vide ann.

Domine Deus noster, qui te ipse obtulisti pro huius Mundi vita, inspice in nos & super panẽ istum, & calicem super

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ

CANON. Lat. Eccles. Romana.

ἁγίου Αποστόλου Γ΄ἔβδου.

Ευχὴ εἰς τὸ προσκομίσαι τὸν ἄρτον.

Σ πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος· οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ· ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἦρθη· τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; τοῦ παιδὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνς.

[Καὶ εἰς τὸ ἑνῶσαι τὸν οἶνον † καὶ τὸ ὕδωρ. λέγει·] χ. αἷμα.

Εἷς δὲ τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ, τὸ πηγάσαν τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν.

Εἶτα ποιεῖ τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ προθεὶς ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ ἐπὶ τὸ ποτήριον

CAN. LAT. Eccl. Rom.

τοῦτο, καὶ ποίησον αὐτὸ ἄχραντόν σου σῶμα, καὶ τίμιον αἷμα εἰς μετάληψιν ψυχῶντε, καὶ σωμάτων. ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πανάσημον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ πατρός.

Εἰχὴ τοῦ θυμιάματος.

Ὁ Θεὸς, ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, αὐτὸς δέσποτα οἰκείᾳ φιλανθρωπίᾳ πάρεσδε ἡμῶν τὰς πολλὰς ἁμαρτίας, καὶ ὡς προσδέξω τὸ θυμίαμα Ζαχαρίου, ὅτω καὶ ἐκ τῶν χαρῶν ἡμῶν τὰ ἁμαρτωλὰ προσδέξαι τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ ποίησον ἔλεος μετ' ἡμῶν. ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πανάσημον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ.

[καὶ θυμιῶν καλύπτει τὰ δῶρα, λέγων.]

Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετή σου κύριε, καὶ τῆς αἰνέσεώς σου πλήρης ἡ γῆ.

[καὶ ἐπάλι λέγων,

Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί· ὁ καθήμενος..